

УДК 81.373.45

UDC 81.373.45

ДЭРЫВАЦЫЙНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ ПАНЯЦЦЯ ІНТЭРНЭТ У БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОВЕ

DERIVATIONAL POTENTIAL OF THE NOTION INTERNET IN THE BELARUSIAN AND RUSSIAN LANGUAGES

А. А. Макоўскі,
аспірант кафедры
славянскіх моў МДЛУ

A. Makovsky,
Postgraduate Student of the Department
of Slavic Languages, MSLU

Паступіў у рэдакцыю 11.08.22.

Received on 11.08.22.

Артыкул прысвечаны параўнальна-супастаўляльнаму аналізу дэрывацыйнага патэнцыялу лексем, якія выражаюць паняцце *інтэрнэт* у беларускай і рускай мовах. У артыкуле вылучаюцца асноўныя лексічныя адзінкі са значэннем 'інтэрнэт', аналізуюцца створаныя дадзенымі лексемамі дэрывацыйныя гнёзды. Праводзіцца параўнальны аналіз словаўтваральнай актыўнасці, спосабаў фарміравання вытворных адзінак, вызначаюцца прычыны іх дэрывацыйнай прадуктыўнасці. Праводзіцца аналіз граматычнай і арфаграфічнай асіміляванасці лексем *інтэрнэт*. Абгрунтоўваецца ўзаемасувязь працэсаў усталявання граматычных норм з дэрывацыйнай актыўнасцю лексем у беларускай і рускай мовах.

Ключавыя словы: адаптацыя, дэрыват, дэрывацыйнае гняздо, дэрывацыйны ланцужок, дэрывацыйны патэнцыял, *інтэрнэт*, намінацыя.

The article is devoted to comparative-contrastive analysis of derivational potential of the lexemes that express the notion "Internet" in the Belarusian and Russian languages. The article singles out the main lexical units with the meaning "Internet", analyzes the derivational nests created with these lexemes. It conducts a comparative analysis of word-forming activity, ways of forming derivational units, defines the reasons of their derivational productiveness. The analysis of grammatical and spelling assimilation of the lexeme "Internet". The article substantiates the interrelation of the processes of establishing the grammatical norms with derivational activity of lexemes in the Belarusian and Russian languages.

Keywords: adaptation, derivative, derivational nest, derivational chain, derivational potential, Internet, nomination.

Асаблівасцю сучаснага грамадства з'яўляюцца глабалізацыйныя працэсы, якія актывізаваліся ў XXI стагоддзі дзякуючы развіццю міжнародных эканамічных і палітычных адносінаў. У апошні час узмацняецца роля інтэлектуальнай дзейнасці чалавека і адбываецца пераход грамадства ад індустрыяльнага тыпу развіцця да інфармацыйнага. Працэсы інфарматызацыі сучаснага грамадства накладваюць адбітак на лексічную структуру беларускай і рускай моў, якія актыўна папаўняюцца новымі словамі. Трапляючы ў фокус сацыяльнай увагі, некаторыя новыя запазычаныя могуць спараджаць вытворныя адзінкі значна актыўней, чым структурна падобныя, але менш папулярныя словы [1, с. 150]. Новыя словы часцей за ўсё з'яўляюцца англіцызмамі або вытворнымі ад іх дэрыватамі, якія функцыянуюць у сферы тэлекамунацыйных тэхналогій. Яны могуць выкарыстоўвацца не толькі ў якасці адзінкавых намінацый, але і ствараюць словаўтваральныя ланцужкі і гнёзды. Пры гэтым словаўтваральны патэнцыял новай адзінкі залежыць перш за ўсё ад актуальнасці паняцця, якое ёю абазначаецца, сацыяльнай і культурнай значнасці [2, с. 22].

Адным з найбольш актуальных паняццяў сучаснага грамадства з'яўляецца *інтэрнэт*. Мэта нашай работы – устанавіць дэрывацыйнага патэнцыялу лексем, праз якія вышэйназванае паняцце актуалізуецца ў беларускай і рускай мовах. Для ажыццяўлення пастаўленай мэты з «Беларуска-рускага тлумачальнага слоўніка новых слоў і новых значэнняў слоў» пад рэдакцыяй В. І. Уласевіч і Н. М. Даўгулевіч, «Рускага арфаграфічнага слоўніка» пад рэдакцыяй У. У. Лапаціна і «Нацыя-

нальнага N-корпуса» беларускай мовы сабраны словаўтваральныя гнёзды з дэрывацыйнай базай *інтэрнэт*. Беларускае гняздо складаюць 119 адзінак, рускае – 217. У выніку параўнання высветлілася, што названыя структуры ўтрымліваюць 92 агульныя для беларускай і рускай моў адзінкі: *інтэрнэт-агенцтва / інтэрнэт-агентства, інтэрнэт-адрас / інтэрнэт-адрес, інтэрнэт-аператар / інтэрнэт-оператор, інтэрнэт-аўдыторыя / інтэрнэт-аудыторыя, інтэрнэт-аўкцыён / інтэрнэт-аукцион, інтэрнэт-банкінг / інтэрнэт-банкінг, інтэрнэт-бібліятэка / інтэрнэт-бібліятэка, інтэрнэт-бізнес / інтэрнэт-бизнес, рунэт / рунет, інтэрнэтчык / інтэрнэтчык* і інш. Вялікая колькасць агульных руска-беларускіх утварэнняў можа тлумачыцца сітуацыяй білінгвізму ў Беларусі і пасярэдніцтвам рускай мовы ў працэсе запазычання. З той жа прычыны большасць беларускіх запазычаных слоў з кампанентам *інтэрнэт* мае рускія адпаведнікі. Тым жа тлумачыцца і агульная колькасная перавага рускіх дэрыватаў над беларускімі (на 30 % больш). Аднак не ўсе адзначаныя словы былі запазычаны ў беларускую мову праз рускае пасярэдніцтва. Гэта пацвярджаецца наяўнасцю ў беларускім дэрывацыйным гняздзе 27 элементаў, якія адсутнічаюць у рускім (*інтэрнэт-дысідэнт, інтэрнэт-кнігарня, інтэрнэт-мянушка, інтэрнэт-наведнік, інтэрнэт-пытанне, інтэрнэт-пляткар, інтэрнэт-плячоўка, інтэрнэт-прапанова, інтэрнэт-стандарт* і інш.). Тым не менш, колькасць уласна беларускіх адзінак невялікая ў параўнанні з уласна рускімі элементамі ў адпаведным рускім дэрывацыйным гняздзе (125).

Як паказваюць колькасныя даныя, дэрывацыйная прадуктыўнасць лексемы *інтэрнэт* з'яўляецца вельмі высокай як у рускай, так і ў беларускай мове. Да лінгвістычных прычын яе словаўтваральнай актыўнасці можна аднесці адноснаю свабоду спалучальнасці са спрадвечнымі і раней запазычанымі словамі беларускай і рускай моў. Гэта свабода абумоўлена экстралінгвістычнымі прычынамі – пераносу многіх сфер чалавечай дзейнасці ў інтэрнэт-прастор: дэрывацыя лексемы *інтэрнэт* спрыяе пашырэнню лексічнага складу не толькі сферы ІТ (*інтэрнэт-адрас / інтэрнэт-адрес, інтэрнэт-аўдыторыя / інтэрнэт-аудыторыя, інтэрнэт-доступ / інтэрнэт-доступ, інтэрнэт-злучэнне / інтэрнэт-соединение, інтэрнэт-магістраль / інтэрнэт-магистраль, інтэрнэт-пошук / інтэрнэт-поисковик*), аднак і іншых прыкладных сфер.

Развіццё сучасных электронных мадэлей вядзення бізнесу актуалізуе ўзнікненне новых састаўных слоў у **камерцыйнай сферы** (21 адзінка): *інтэрнэт-агенцтва / інтэрнэт-агентство, інтэрнэт-банкінг / інтэрнэт-банкинг, інтэрнэт-бізнес / інтэрнэт-бизнес, інтэрнэт-гандаль / інтэрнэт-торговля, інтэрнэт-індустрыя / інтэрнэт-индустрия, інтэрнэт-кампанія / інтэрнэт-компания* і інш. Узнікненне новых сродкаў інтэрнэт-зносін папаўняе **сацыяльную сферу** (10 адзінак): *інтэрнэт-апытанне / інтэрнэт-опрос, інтэрнэт-вянчанне / інтэрнэт-венчание, інтэрнэт-галасаванне / інтэрнэт-голосование, інтэрнэт-знаёмства / інтэрнэт-знакомство, інтэрнэт-перапіска / інтэрнэт-переписка, інтэрнэт-прэмія / інтэрнэт-премия, інтэрнэт-супольнасць / інтэрнэт-сообщество, інтэрнэт-сустрэча / інтэрнэт-встреча, інтэрнэт-форум / інтэрнэт-форум, нэтэтыкет / нетэтикет*. Папаўняюцца і іншыя сферы: **СМІ** (8): *інтэрнэт-выданне / інтэрнэт-издание, інтэрнэт-вяшчанне / інтэрнэт-вещание, інтэрнэт-газета / інтэрнэт-газета, інтэрнэт-дзённік / інтэрнэт-дневник, інтэрнэт-канал / інтэрнэт-канал, інтэрнэт-станцыя / інтэрнэт-станция, інтэрнэт-трансляцыя / інтэрнэт-трансляция, інтэрнэт-часопіс / інтэрнэт-журнал; адпачынак і хобі* (7): *інтэрнэт-гульня / інтэрнэт-игра, інтэрнэт-картынг / інтэрнэт-картинг, інтэрнэт-клуб / інтэрнэт-клуб, інтэрнэт-конкурс / інтэрнэт-конкурс, інтэрнэт-цэнтр / інтэрнэт-центр, інтэрнэт-выстава / інтэрнэт-выставка, інтэрнэт-меламан / інтэрнэт-меломан*. Спалучэнне намінацыі *інтэрнэт* з вялікім колам слоў з розных семантычных сфер сведчыць аб пашырэнні яе сінтагматычных магчымасцей.

Некаторыя адзінкі асноўных словаўтваральных гнёздаў фарміруюць дэрывацыйныя пары (*інтэрнэт-махляр / інтэрнэт-мошенник - інтэрнэт-махлярства / інтэрнэт-мошенничество; інтэрнэт-аддыкт / інтэрнэт-аддикция; інтэрнэт-брокер - інтэрнэт-брокерский; інтэрнэт-дизайн - інтэрнэт-дизайнер; інтэрнэт-журналіст - інтэрнэт-журналистика*) і дэрывацыйныя ланцужкі (*інтэрнэт-ізацыя - інтэрнэт-ізацыя*

вать - інтэрнэт-ізацыя, інтэрнэт-ізацыя). Вылучаюцца і асобныя дэрывацыйныя падгнёзды (*нэт / нет, нэтбук / нетбук, нэтманіторынг / нетмониторинг, нэтэтыкет / нетэтикет, рунэт / рунет*). Такое разгалінаванне сведчыць аб частотнасці ўжывання не толькі цэнтральных элементаў словаўтваральных гнёздаў, але і асобных дэрыватаў, якія ўваходзяць у іх.

Большасць дэрыватаў лексемы *інтэрнэт* прадстаўлена кампазітамі-паўкалькамі англійскіх слоў з адным спрадвечна беларускім ці рускім элементам. Аднак вылучаецца невялікая колькасць суфіксальных вытворных (8 у беларускай мове, 14 – у рускай). Некаторыя з суфіксальных дэрыватаў узнікаюць непасрэдна ў беларускай ці рускай мове, таму ў большасці з іх англійскія эквіваленты адсутнічаюць (*інтэрнэтчык / інтэрнэтчик, інтэрнэтчыца, інтэрнэтчман, інтэрнэтчманія*). Але існуюць і такія адзінкі (*рунэт / рунет*), якія транслітаруюцца на англійскую мову, папаўняючы яе лексічны састаў.

Лексема *інтэрнэт* таксама ўдзельнічае ва ўтварэнні новых слоў гутарковага стылю шляхам скарачэння (*інэт / инет; нэт / нет*) і суфіксацыі (*інтэрнэтчык / інтэрнэтчик, інтэрнэтаўскі / інтэрнетовский*). На яе аснове ўзнікаюць аўтарскія аказіяналізмы і каламбурныя ў беларускай і рускай мовах: «*Кругом інтэрнэт і нигде – інтэрда, с кем тантру вытвориты!*» [3]. «*Дык нашто даваць словы гэтага інтэрнэтплеткара ў эфір?*» [4].

Такім чынам, дынамічнае пранікненне дэрыватаў намінацыі *інтэрнэт* у шматлікія сферы і жанры беларускага і рускага маўлення выклікана галоўным чынам неабходнасцю намінацыі новых рэалій, звязаных з інфарматызацыяй грамадства і свабодай сінтаксічнай спалучальнасці самой намінацыі *інтэрнэт*. Актыўнае ўтварэнне ад кампанентаў словаўтваральнага гнязда з базай *інтэрнэт* дэрывацыйных пар і ланцужкоў сведчыць аб частотнасці іх ужывання і вынікае з актуальнасці такіх кампанентаў у беларускай і рускай этнічных супольнасцях.

У намінацыі *інтэрнэт* маецца шэраг сінанімічных лексем. Яны ўключаюць як транскрыбаваныя варыянты (*вэб / веб, анлайн / онлайн*), так і спрадвечныя беларускія і рускія адзінкі (*сеціва / сеть, пауціна / паутина*), якія, з'яўляючыся запазычанымі новых значэнняў, прадстаўляюць сабой калькі англійскіх намінацый *net* і *web*. Сустракаюцца і больш поўныя варыянты калькавання англійскай намінацыі World Wide Web: *Сусветная пауціна / Всемирная паутина; Сусветная сетка / Всемирная сеть; глабальная камп'ютарная сетка / глобальная компьютерная сеть; сеціва / сеть; Сусветная пауціна, (пауцінна) / Всемирная паутина* [5]. Існаванне сінанімічных адзінак можа быць звязана з імкненнем носьбітаў мовы адлюстраваць у кожным слове ўсе сэнсавыя нюансы. Да таго ж сінанімічныя адзінкі з'яўляюцца сродкам стылістычнай варыяцыі і неабходны для пазбягання паўтораў частаўжывальных адзінак.

Транскрыбаваныя сінонімы з'яўляюцца даволі прадуктыўнымі ў плане дэрывацыйнай актыўнасці. Так, словаўтваральныя гнёзды з базай *вэб* / *веб* уключаюць у сябе 88 элементаў у рускай мове і 32 у беларускай. З іх вылучаецца 26 агульных адзінак для беларускай і рускай моў (*вэб-арт* / *веб-арт*; *вэб-браўзер* / *веб-браузер*; *вэб-дызайн* / *веб-дизайн*; *вэб-часопіс* / *веб-журнал*; *вэб-выданне* / *веб-издание*; *вэб-інтэрфейс* / *веб-интерфейс* і інш.). Існуюць у структуры словаўтваральных гнёздаў з базай *вэб* і дэрывацыйныя пары (*вэб-дызайн* / *веб-дизайн* – *вэб-дызайнер* / *веб-дизайнер*; *вэб-праграмаванне* / *веб-программирование* – *вэб-праграміст* / *веб-программист*; *вэб-сёрфінг* / *веб-сёрфинг* – *вэб-сёрфер* / *веб-сёрфер*; *вэб-издание* – *веб-издатель*).

Словаўтваральнае гняздо з базай *анлайн* / *онлайн* складаецца ў рускай мове з 64 кампанентаў, у беларускай – з 47. Агульных элементаў 17 (*анлайн* / *онлайн*, *анлайн-аўкцыён* / *онлайн-аукцион*; *анлайн-бібліятэка* / *онлайн-библиотека*; *анлайн-бізнес* / *онлайн-бизнес*; *анлайн-версія* / *онлайн-версия*; *анлайн-пытанне* / *онлайн-вопрос*; *анлайн-галасаванне* / *онлайн-голосование*; *анлайн-дыскусія* / *онлайн-дискуссия*; *анлайн-гульня* / *онлайн-игра* і інш.).

Член сінанімічнага рада *сетка* / *сетка* таксама ўдзельнічае ў дэрывацыйных працэсах. «Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік» пад рэд. В. І. Уласевіч і Н. М. Даўгулевіч змяшчае дэрываты: *сеткавы*, (*сеціўны*) / *сетевой*; *лакальная сетка* / *локальная сеть*; *глабальная сетка* / *глобальная сеть* [5]. Разам з дэрыватамі-калькамі англійскіх намінацый узнікаюць уласна беларускія і рускія неалагізмы: *сецература* / *сетература* (літаратура, размешчаная ў сетцы інтэрнэт). У «Рускі арфаграфічны слоўнік» пад рэдакцыяй У. У. Лапаціна ўключаны наступныя ўласна рускія вытворныя лексемы: *сетевой*, *сетевик*, *сетеман*, *сетеманія*, *сетеход* (пользователь интернета) [6]. Аднак словаўтваральная актыўнасць намінацыі *сетка* меншая ў параўнанні з транскрыбаванымі сінонімамі. Лексема *павуціна* ў значэнні 'сусветная сець' увогуле не ўтварае дэрывацыйнага гнязда ў беларускай і рускай мовах. Гэта тлумачыцца меншай схільнасцю адзінак *сець* і *павуціна* да ўжывання ў тэрміналагічных значэннях і, адпаведна, менш шырокімі магчымасцямі кампазітнага словаўтварэння ў параўнанні з лексемамі *вэб* і *нэт*.

Аналіз словаўтваральнай актыўнасці сінанімічнага рада намінацый са значэннем 'інтэрнэт' паказвае, што сярод іх захоўваецца тэндэнцыя перавагі аб'ёму рускага словаўтваральнага гнязда над беларускім. Самая вялікая розніца паміж колькасцю рускіх і беларускіх адзінак (46 %) назіраецца ў дэрывацыйным гняздзе з базай *вэб* / *веб*, найменшая – у гняздзе з кампанентам *анлайн* / *онлайн* (16 %). Дэрываты, якія ўключаны толькі ў беларускае дэрывацыйнае гняздо з базай *вэб*, налічваюць 4 адзінкі (*вэб-ладтрымка*, *вэб-актыўнасць*, *вэб-журналістыка*, *вэб-ордэн*, *вэб-маладыя*), што даволі мала ў параўнанні

з 61 уласна рускай адзінкай адпаведнага рускага дэрывацыйнага гнязда (*веб-администрирование*, *веб-адрес*, *веб-анимация*, *веб-архив*, *веб-борд*, *веб-вещание*, *веб-графика*, *веб-доска*, *веб-жук*, *веб-палітра*, *веб-почта* і інш.). У словаўтваральным гняздзе з базай *анлайн* колькасць уласна беларускіх дэрыватаў складае 30 (*анлайн-форма*, *анлайн-выданне*, *анлайн-рэпартаж*, *анлайн-рэзюмэ*, *анлайн-зварот*, *анлайн-петыцыя*, *анлайн-спіс*, *анлайн-падзея*, *анлайн-браніраванне*, *анлайн-залежнасць*, *анлайн-страхаванне* і інш.). Уласна рускіх адзінак у адпаведным рускім гняздзе 47 (*онлайн-анкетирование*, *онлайн-аптека*, *онлайн-архив*, *онлайн-банк*, *онлайн-выпуск*, *онлайн-гемблинг*, *онлайн-гипертекст*, *онлайн-дневник* і інш.).

Такім чынам, у рускай мове лексема *веб* характарызуецца большым дэрывацыйным патэнцыялам за намінацыю *анлайн* (88 / 64). У беларускай мове сітуацыя адваротная: *анлайн* больш прадуктыўная ў дэрывацыйным плане за *вэб* (47 / 32). Прычым у беларускай мове дэрывацыйнае гняздо з базай *анлайн* характарызуецца значна большай колькасцю ўласна беларускіх дэрыватаў у параўнанні з гняздом *вэб* (30 / 4). У рускіх словаўтваральных гнёздах адносіны ўласна рускіх адзінак наступныя: *веб* – 61, *анлайн* – 47. Гэтыя факты сведчаць аб большай актуальнасці лексемы *анлайн* для беларускай культуры і лексемы *вэб* для рускай. Аднак самы значны дэрывацыйны патэнцыял і ў рускай, і ў беларускай мове мае лексема *інтэрнэт* (119 беларускіх / 217 рускіх адзінак), што сведчыць аб яе большай частотнасці ўжывання.

Нягледзячы на частотнасць ужывання намінацыі *інтэрнэт*, працэс яе марфалагічнай адаптацыі ў беларускай і рускай мовах не завяршыўся. Аб гэтым сведчаць некаторыя варыяцыі яе ўжывання. Напрыклад, у большасці беларускіх і рускіх тэкстаў *інтэрнэт* перадаецца як слова мужчынскага роду з поўнай парадыгмай скланення. Але некаторыя носьбіты беларускай і рускай моў пад уплывам англійскай мовы ўжываюць яго як нескланяльны назоўнік жаночага роду. Напрыклад: «*Чытала ў Інтэрнэт, як адной выкладчыцы ня хочучь працягнуць кантракт на пастаянным месцы працы*» [4]. «*Особый интерес представляет применение онтологии в организации семантического поиска информации в Интернет (Semantic Web)*» [3].

Гэта сведчыць аб тым, што парадыгма скланення намінацыі *інтэрнэт* канчаткова не ўсталявалася. Тым не менш, частотныя паказчыкі ўжывання абодвух варыянтаў пацвярджаюць, што парадыгма скланення мужчынскага роду падтрымліваецца лінгвістычнай інтуіцыяй асноўнай масы беларуска- і рускамоўнага насельніцтва. Да таго ж яна суадносіцца з нормаю словазмянення беларускай і рускай моў у большай ступені, чым парадыгма жаночага рода, таму што ў беларускай і рускай мовах назоўнікі, якія заканчваюцца на зычны часцей адносяцца да мужчынскага роду. Па гэтай прычыне можна прагназаваць поўны пераход лексемы *інтэрнэт* на парадыгму скланення мужчынскага роду.

Лексемы *анлайн* і *вэб*, характарызуючыся меншай колькасцю дэрыватаў і, адпаведна, меншай частотнасцю, у беларускай і рускай мовах застаюцца нескланяльнымі. Хаця парадыгма іх скланення больш устойлівая, чым у намінацыі *інтэрнэт*, яна менш адпавядае нормам словазмянення. Адпаведна, ступень іх марфалагічнай адаптацыі ніжэйшая, чым у лексемы *інтэрнэт*.

Яшчэ адным паказчыкам няпоўнага асваення намінацыі *інтэрнэт* з'яўляецца варыянтнасць арфаграфічнага афармлення. Першапачаткова *інтэрнэт* прадстаўляў сабой найменне амерыканскага тэхнічнага прадпрыемства па цэнтралізацыі камп'ютарных акадэмічных даследчых цэнтраў. Пасля вынаходніцтва інтэрнэт-сеціва, адбылася трансанімізацыя – перанос назвы прадпрыемства на распрацаваны ім прадукт. Будучы анімічнай адзінкай намінацыя *Інтэрнэт* пісалася як на англійскай мове, так і на беларускай / рускай мовах з вялікай літары. Пазней ва ўсіх трох мовах пачалася дэанімізацыя лексемы, што прывяло да ўзнікнення напісання з малой літары.

У сучасныя слоўнікі англійскай мовы звычайна ўключаюцца два варыянты напісання: з вялікай і маленькай літары. У англійскіх тэкстах пераважна сустракаецца напісанне з вялікай літары, напрыклад: *“Illinois-based Open Business Systems Inc has started selling the Tsunami-based SparcClassics over the Internet to the home market”* [7]. З маленькай літары лексема пішацца пераважна ў складзе канструкцый «назоўнік + назоўнік»: *“The software includes multi-tasking capabilities, internet communications and a distributed file system via Network File System”* [7].

У «Рускім арфаграфічным слоўніку» пад рэдакцыяй У. У. Лапаціна даюцца два варыянты напісання *Интернет* / *интернет* [6, с. 243]. «Арфаграфічны слоўнік сучаснай рускай мовы» пад рэдакцыяй М. В. Клімавай рэкамендуе напісанне з малой літары – *интернет* [8, с. 220], што сведчыць аб тэндэнцыі устаўлення апошняга варыянта ў якасці нарматыўнага. «Нацыянальны корпус рускай мовы» рэгіструе наступныя варыянты напісання: 1) заключэнне ў двухкоссе – «ЦЕРН распротранілі по сеті “Интернет” следуюцее саобщенне...». 2) напісанне з вялікай літары – «Наука 2.0 — так в последнее время принято называть практику выкладывания учеными в Интернет промежуточных результатов, тезисов новых теорий, черновики и прочих незавершенных материалов»; 3) напісанне з маленькай літары – «Доцент университета психологии Регенсбурга (Германия) Мартин Грюндль через интернет опросил 60 тысяч

мужчин и женщин» [3]. Першыя два варыянты ўказваюць на захаванне лексічнай адзінкай статусу анімічнай, апошні сведчыць аб яе дэанімізацыі.

Каб прасачыць дамінуючую тэндэнцыю напісання намінацыі *інтэрнэт*, з «Нацыянальнага корпусу рускай мовы» адабрана 2037 яе словаўжыванняў з тэкстаў перыяду 2001–2020 гг. У вылучаных кантэкстах напісанне з маленькай літары (1396 словаўжыванняў) пераважае над напісаннем з вялікай (641). Гэта сведчыць аб тым, што ў рускай мове *інтэрнэт* успрымаецца часцей як дэанімізаваная лексічная адзінка. У перыяд 2001–2011 гг. суадносіны напісання з маленькай (441) і вялікай літары (401) былі практычна роўнымі, з перавагай першага варыянта на 4 %. Але ў апошнія гады тэндэнцыя да напісання з маленькай літары павялічылася. З 1196 словаўжыванняў гэтага перыяду 955 напісана з маленькай літары і 241 – з вялікай. Перавага ва ўжыванні напісання лексемы *інтэрнэт* з маленькай літары склала 60 %. Гэта сведчыць аб пазітыўнай дынаміцы яе дэанімізацыі (56 % за 10 гадоў). Адпаведна можна прагназаваць магчымасць канчатковай дэанімізацыі лексемы да канца дзесяцігоддзя.

Падобная тэндэнцыя назіраецца і ў беларускай мове. З 2070 словаўжыванняў *інтэрнэт*, сабраных на аснове «Беларускага N-корпуса», 1405 пішацца з маленькай літары, 665 – з вялікай. Працэнтныя суадносіны (68 % / 32 %) блізкія да паказчыкаў рускай мовы, што з'яўляецца вынікам блізкароднасці аналізуемых моў і іх тэндэнцыямі да ўзаемаабмену лексічным матэрыялам.

Такім чынам, інфарматызацыя грамадства спрыяе ўзнікненню і актыўным дэрывацыйным працэсам сінанімічных лексем, якія абазначаюць паняцце *інтэрнэт*. Самай значнай у дэрывацыйным плане ў рускай і беларускай мовах з'яўляецца лексема *інтэрнэт*. Сярод яе сінанімічных адзінак самыя дэрывацыйна актыўныя транскрыбаваныя англійскія лексемы *вэб* і *анлайн*. Прычым першая больш папулярная ў рускай мове, а апошняя – у беларускай. Большая словаўтваральная прадуктыўнасць вышэй згаданых адзінак у адрозненні ад калькаваных элементаў *сець* і *павуціна* тлумачыцца іх тэрміналагічным характарам ужывання і большымі спалучальнымі магчымасцямі. Актыўная ўжывальнасць лексемы *інтэрнэт* прыводзіць да змен у яе марфалагічных і арфаграфічных характарыстыках і, як следства, больш актыўнай адаптацыі ў мовах-рэцыпіентах у параўнанні з лексэмамі *вэб* і *анлайн*.

ЛІТАРАТУРА

1. Крысін, Л. П. Слово в современных текстах и словарях: очерки о русской лексике и лексикографии / Л. П. Крысін. – М. : Знак, 2008. – 320 с.
2. Ялынцава, І. У. Італьянізмы ў дэрывацыйнай сістэме сучаснай беларускай мовы / І. У. Ялынцава // Беларуская лінгвістыка – 2017. – Вып. 79. – С. 20–29.

REFERENCES

1. Krysin, L. P. Slovo v sovremennykh tekstakh i slovaryah: ocherki o russkoy leksike i leksikografii / L. P. Krysin. – M. : Znak, 2008. – 320 s.
2. Yalyncava, I. U. Ital'yanizmy ŭ deryvacyjnaj sisteme suchasnoj belaruskaj movy / I. U. Yalyncava // Belaruskaya lingvistyka – 2017. – Vyp. 79. – S. 20–29.

3. Национальный корпус русского языка [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <https://ruscorpora.ru/> – Дата доступу 16.05.2022
4. Беларускі N-корпус [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://bnkorpora.info/index.html> – Дата доступу 16.05.2022
5. Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых слоў і новых значэнняў слоў / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : Аверсэв, 2013. – 253 с.
6. Русский орфографический словарь : около 200 000 слов / под ред. В. В. Лопатина, О. Е. Ивановой; – Изд. 5-е, испр. – М. : АСТ-ПРЕСС ШКОЛА, 2018. – 879 с.
7. The British National Corpus [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://www.english-corpora.org/bnc> – Дата доступу 20.05.2022
8. Орфографический словарь современного русского языка. 100000 слов. / под ред. М. В. Климовой – М. : Аделант, 2014. – 800 с.
3. Nacional'nyj korpus ruskogo yazyka [elektronny resurs]. Rezhym dostupu: <https://ruscorpora.ru/> – Data dostupu 16.05.2022
4. Belaruski N-korpus [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <https://bnkorpora.info/index.html> – Data dostupu 16.05.2022
5. Belaruska-ruski tlumacha'ny sloŭnik novyh sloŭ i novyh znachennyaj sloŭ / V. I. Ulasevich, N. M. Daŭgulevich. – Minsk : Aversev, 2013. – 253 s.
6. Russkij orfograficheskij slovar' : okolo 200 000 slov / pod red. V. V. Lopatina, O. E. Ivanovoj; – Izd. 5-e, ispr. – M. : AST-PRESS ShKOLA, 2018. – 879 s.
7. The British National Corpus [elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.english-corpora.org/bnc> – Data dostupu 20.05.2022
8. Orfograficheskij slovar' sovremennogo ruskogo yazyka. 100000 slov. / pod red. M. V. Klimovoj – M. : Adelant, 2014. – 800 s.